

O boravku Iva Vojnovića u Supetru na Braču

Hamdija Hajdarhodžić

Ivo Vojnović je negdje pred kraj posljednje decenije XIX vijeka, 1897. ili 1898., postao kotarski poglavar u Supetru na Braču iza oko 17 godina upravne službe u Zagrebu, Križevcima, Zadru i Dubrovniku.¹ U to vrijeme je već autor »Geranijuma«, ponekog kritičkog članka i prikaza,² zbirke »Perom i olovkom«, »Starih grijeha«, »Psyche«, »Ekvinocija«, a ocu, međutim, 1903., pred njegovu smrt i iza svoga odlaska iz Dubrovnika, čita svoju — »Trilogiju«.³ Dakle, treba pretpostaviti, da je na ovom otoku radio na »Trilogiji«, koja je vjerovatno dozrijevala u Dubrovniku za onik 7—8 godina boravka tamo, a zatim napisao »Smrt majke Jugovića«. Odakle mu poticaj za ovo posljednje djelo na tom ostrvu, još ne znam tačno, ali treba ga svakako tražiti i u ondašnjim političkim prilikama na otoku, pored ostalog.⁴

Ovaj članak je pokušaj, da se unese malo svjetla u to razdoblje Vojnovićevog života, tj. u doba između njegovog boravka u Dubrovniku i njegovog dramaturškog i — po njegovom privatnom životu — dramatičnog ponovnog rada u Zagrebu.⁵

Poslije svog školovanja i prvog službovanja u Zagrebu, zatim u Križevcima, u Bjelovaru i u Dubrovniku on živi sada u malom Supetru na Braču. Na ovom otoku blizu Splita, Ivo je proveo djetinjstvo a njegov je otac stekao mnogo prijatelja. Poglavar je dakle sin nekad poznatog Koste Vojnovića, historičara, advokata, jednog među prvim profesorima zagrebačkog sveučilišta, a i sam istaknuti književnik, koji je ustao veoma gostoljubiv. Na otok su dolazili, ako i nijesu stalno živjeli, neki ugledniji mještani, kao što su braća Ostojići, pjesnici, koji su živjeli u Tuzli i Sarajevu i tamo izdali pjesme.⁶ zatim Josip Tresić-Pavičić, pa kipar Rendić, s kojim je Vojnović, to je poznato, imao dodira. I Vojnović se sam potrudio i pozivao goste, koji su mu gotovo svake subote — kako priča njegova nećaka Ksenija — dolazili, a u ponedjeljak odlazili, prenoćivši u njegovoj gostoljubivoj kući.⁷

Uredio je sebi, u prostorijama iznad poglavarstvenih, »atelje«, u kome je, da se zabavi, slikao svoje akvarele. Te je slike kasnije raspoklanjao svojim prijateljima. Jedan takav akvarel vidio sam u stanu dr Đura Dimovića u Beogradu, u ulici Jove Ilića 122., kad sam tamo jednom bio.⁸ Na toj slici, koja predstavlja neki brijeg sa nekoliko borova, dominiraju intenzivno zelene boje, a pogotovo su tako obojeni borovi. Dakako, slika nema nikakvu umjetničku vrijednost, o čemu ni sam »slikar« nije imao iluzija. Sam je negdje u razgovoru s nekim novinarom spomenuo to svoje amatersko slikarstvo sa primorskim motivima, a u Nacionalnoj biblioteci u Zagrebu čuvaju se njegova pisma Josipu Bachu, dramaturgu zagrebačkog kazališta, na kojima je crtao kostime i siluete svojih likova.

Ivo Vojnović u Supetru 1906. godine

S njim je živjela njegova majka Mare i sestra Katica. Obe ove žene su ga okružile pažnjom i njegovom i gospodar Ivo je poneki put potpisao poneki akt, a zatim čitao, pisao, sli-

¹ Vidi očevo pismo Mihovilu Pavlinoviću iz Zagreba, na Lovrinčevo 1879. U tom pismu Kosta piše: »Dobri bog me utiešio lijepim uspjehom moga Iva, koji će ovih dana stupiti u pravnu praksu kod sudbenog stola (u Zagrebu — H H).« — Pismo se čuva u splitskom Gradskom arhivu. Kad je Ivo došao u Supetar, nijesam mogao tačno utvrditi, ali to je moralo biti ili 1879. ili 1898. Vidi »Vienac« 1891., »Album za služnih Hrvata XIX vijeka«.

² Vidi članak Vatroslava Cihlara: »Kako su nastali Vojnovićevi jubilarni »Akordi«, »Naše more«, 1. XI 1960. Tamo je Cihlar dao jedan dotad nepoznat podatak: »Vojnović je, naime, već 1878., kao 20-godišnji mladić bio kazališnim kritičarem »Pozora«, pod šifrom »I-s«. Kosta Vojnović piše iz Zadra 9. VIII 1881. Mihovilu Pavlinoviću: »Vidićete svakako moj Ivo, koji dobi dopust da učini morske kupke. On piše one crte o hodočašću, koje ja sâm prvom iz »Obzora« čitam . . .« — Gradski arhiv u Splitu, prepiska Kosta Vojnović — Mihovil Pavlinović.

³ Stampani primjerak »Trilogije« sa Ivovim rukopisnim dopunama na samome tekstu i na marginalijama i sa bilješkom, kad je ocu to djelo čitao, nalazi se u Nacionalnoj biblioteci u Zagrebu.

⁴ Vidi članak Hamdije Hajdarhodžića: »Ivo Vojnović u Dubrovniku«, »Naše more«, 1. V 1960.

Bračanin Carević, koji sada živi u Dubrovniku sa svoja dva sina, pravnikom i ljekarom, pričao mi je, da je u doba Ivovog boravka na otoku bilo antiaustrijskih i proslavenskih manifestacija.

⁵ S otoka je Brača Ivo Vojnović, izgleda, otišao ubrzo, ali kad tačno, ne znam još. Znam samo, da je već 1906. sklopio sa Andrijom Fijanom ugovor, koji se i sada nalazi u Arhivu zagrebačkog kazališta. Neki izvori navode, da je Ivo bio na Braču samo dvije godine, pa zatim da je bio u Zadru u Namjesništvu, ali ja to nijesam još utvrdio.

⁶ Po Antoniju P. Farčiću, Vojnovićevom prijatelju.

⁷ Navest ću ovdje, šta mi je pisala Vinka Bulić u pismu od 13. XI 1960.: »Dragi profesore, eto sam pošla u gospode suca Marovića koja je rođena Nikolorić iz Supetra. Došla sam do nje u nadi da će ona imati kakvih fotografija iz onoga doba, jer bi se skupa slikali, ali i ona ih više nije imala, jer da su joj ostale pod ruševinama. — Međutim imala je ove programe pa mi ih je dala, a ja šaljem Vama da vidite kako se to onda ozbiljno muziciralo. To su bile »la serate musicali nella famiglia dei conte Vojnović«. Geometar Feoli zvaao se Antonio a zvali smo ga Toni. Ona gospođica Schlei cher iz Zagreba bila je guvernanta kod gospođice Marice Nikolorić, podučavala je glasovir i ostale licealne predmete. Gđja Spalatin — elegantna i uljudna, svirala violin, muž joj je bio sudac i načelnik Splita. Gđja Nikčević bila je učiteljica pjevanja u Splitu, Gđjica Čipin bila je poznata koncertistica, rodom iz Korčule a živjela u Splitu. One ostale (iz tih programa muzičkih večeri u Ivovoj kući — H H) ne poznajam, bili su prije nego smo mi došli tamo. A kasnije je dolazio i maestro Hatze, komponista, koga pominjem u članku (o kojem će biti kasnije govora — H H). Dolazio je i violinista g. Illich iz Splita, a g. Rosa bila je isto mlada djevojka iz Supetra i zvala se Giulietta i pristajala joj je Musete iz opere Boheme. Bariton bio je onda poznati P. Nardelli. Imala sam krasnu fotografiju konta Iva sa posvetom aludirajuć na večernje »partijete«, tako je on nazvao ono igranje karata sa mojim mužem i Feolijem i advokatom Colombis-om. (To je bio fini, stari gospodar, živio sâm u vlastitoj lijepoj zgradi sa poslugom). Tu fotografiju sam darovala dr Cvitu Fiskoviću za njegov album. O supetarskoj glazbi, koja je priredila koncert prigodom premijere u Beogradu »Smrt majke Jugovića«, nimalo se ne sjećam . . .«

⁸ Dr Đuro Dimović ima 70 pisama Iva Vojnovića. Vidi »Politiku« od 22. II 1959. — »Nepoznata pisma Iva Vojnovića«, Z. Todorovića.

kao, uveče kartao itd. Dobra njegova prijateljica i prijateljica sve njegove porodice i čest gost u njegovoj kući tih dana bila je mlada žena njegova kolege iz ureda — Vinka Bulić. Ona je sa ovim finim kozerom vodila zanimljive književne razgovore i bila njegov učenik, jer je često upućivao, šta će čitati. Novinarski debi ove inteligentne žene su bili kasniji članci u splitskom »Novom dobu« o Vojnoviću tih dana.⁹ U jednom od njih ona spominje njihov razgovor o Ch. Dickensu. Ivo je na koncu razgovora uzdahnuo i rekao:

— Eh, kad bi ljudi bili i približno takvi, kakvi su oni iz Dickensovih romana . . . !

Radnoznala, diveći se već istaknutom piscu i prisustvujući mnogim događajima u njegovoj kući, štošta je zapamtila. Često je na pr. zaticala porodicu okupljenu u radnoj sobi: Ivo čita, majka se bavi svojim omiljenim čipkama, a Katica već sprema idući koncert ili svira. Tu domaću idilu prekinuo bi ponekad dolazak tada mladog kompozitora Josipa Hatzea, koji je nedavno umro u dubokoj starosti, sa zajedničkim prijateljima i tada bi bilo bučnije nego obično. Tamo je jednom Vojnovića posjetio i Milan Begović.¹⁰ Zabavljajući toga društva bio je duhoviti Antonio Feoli, geometar, čije su dobro smišljene i marljivo pripremljene šale izazivale buru smijeha.¹¹

Međutim, osobito je bilo duhovitih šala kad bi u Supetar došao kipar Rendić. Jednom je o ponoći izveo nešto sa plahotama i sa duhovima, pa uzbunio cijelo mjestance i izazvao nered, tako da se Ivo, »koji je uživao veliki ugled«,¹² morao sjetiti svoga položaja i opomenuti šaljivdžiju, da malo pripazi, da ne dođe do skandala. Jednom se opet dogovorio sa seljacima bračkog sela Lopižišća, odakle je bilo mnogo seljana u Americi, da im pripremi plan zvonika, jer, eto, selo nije baš toliko siromašno, da ga ne bi mogli sagraditi. Rendić nacrta plan veoma lijepog i skupog zvonika i kad su ga seljaci pregledali — oduševili su se, ali, kako je Rendić i pretpostavio, kad saznadoše koliko će to koštati, zamisliše se. Rendić je trljao ruke, jer otkud seljacima novac i šta će njima u selu ovako lijep zvonik; šala je, dakle, uspjela. Međutim oni napisahu u Americu, novac dođe i Rendić morade zavrnuti rukave i podignuti tu lijepu građevinu usred maloga sela. I sada je tamo taj »kampanil u Lopižišću«. Vojnović je bio zainteresiran za sve to, pa je odlazio i gledao taj zvonik, jer mu je »imponirala ta složenost i požrtvovnost Lopižiščana, te mi je kazao da će napisati dramu o kampanilu, nažalost njegovim odlaskom propala je i ta zamisao.«¹³

Ponekad bi se društvo, »u kojem bismo mi mladi veslali . . . izvezlo . . . za ljetnih večeri . . . na more zbog »penulavanja«, . . . e da se za zabavu uhvati koja mala pirka ili kanjac. Naravno da je to izazvalo čuđenje i iznenađenje kad je baš na udicu konta Iva naletio brancin.¹⁴

Ali bilo je i drugačijih, značajnijih zabava. Jednom je tako neka putujuća pozorišna trupa iz Srbije doputovala i ovamo u Dalmaciju, pa, saznajući za Iva u Supetru, došla je i tamo. Svoju pozornicu smjestila je »ispod oraha, . . . gdje je bilo samo par klupa za odabranu publiku, a ostali su stajali . . . Mnogo iluzija nijesi mogao imati jer je bina su par kulisa bila preblizu i premalena, pa su glumci izgledali

preveliki i glasovi im prejaki.¹⁵ A atrij joj je bila »ona tamna konoba gdje su pod crnim gredama visjeli kukuruzi i slatina! Pa ipak koliko li ste se vi bili zauzeli za one jadne glumce te putujuće trupe — pisala je Vinka Bulić Ivu Vojnoviću neposredno pred njegovu smrt — i kako se je nakon svake predstave živo pod orahom diskutiralo, te kako i ne bi, kad se davalo ništa manje nego »Fremont junior i Risler senior« od Daudeta.«¹⁶ Kad je završila ta predstava, »protagonisti su skoknuli sa pozornice dolje k nama . . . u prvom redu . . . da čuju sud konte Iva. Naravno uz povlađivanje izvedbe, mišljenje je bilo, da »Fremont junior i Risler senior« od Daudeta ipak je malo preuzetno dati pod tim okolnostima. Vjerujem — nastavlja V. Bulić — da će taj golicavi komad, u kojem igra glavnu ulogu jedna mondena, razmažena i koketna žena, Supetranima se svidio, iako nezgodan za supetarsku malovarošku publiku.«¹⁷

Ova trupa je dala predstave samo u Supetru, kako mi je pisala V. Bulić, a prisustvovao joj je i Lujo, brat pjesnikova, koji je tada na otoku pisao neko svoje historijsko djelo.

Brački dani nijesu nevažni, jer je ovdje »imao vremena« već zreli četrdesetogodišnji Vojnović, da provede mnoge svoje ideje, koje su bile ranije nikle, a pogotovo u Dubrovniku, odakle je došao na to mjesto.¹⁸ Na tom otoku je bilo i nevolje za Iva Vojnovića, a bilo je i delikatnih političkih situacija, kad je on morao djelovati kao poglavar.

⁹ Vinka Bulić živi u Splitu. Zahvaljujući simpatijama svoga rođaka po mužu, don Frana Bulića, imala je prilike da se susretne sa nizom interesantnih ljudi onoga doba, a kako je o ovome vodila dnevnik, sada piše memoare. Ovdje bih htio podvući, da je gotovo čitav ovaj članak osnovan na informacijama, koje mi je dala ova ljubazna žena, na čemu joj se srdačno zahvaljujem.

¹⁰ »Konte Ivo u Supetru«, »Novo doba«, broj 292, 23. XII 1922.; »Napokon« — »I Lela će nositi kapelin«, »Novo doba«, 15. II 1936. — Šteta je, što ne mogu, zbog ograničenog prostora, navesti oba članka u cjelini, jer su veoma vrijedan prilog za poznavanje Iva Vojnovića.

¹¹ O tome mi je pričala V. Bulić.

¹² Po riječima već pomenutog Carevića, koji je bio savremenik toga Ivovog bovaka na Braču i po podacima V. Bulić.

¹³ Pismo Vinke Bulić meni, Na dan Mrtvih 1960.

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Iz pisma Vinke Bulić, koje je napisala Vojnoviću neposredno pred njegovu smrt, pa mu ga nije nikada poslala, jer je on u međuvremenu umro.

¹⁷ Pismo Vinke Bulić, Na dan Mrtvih 1960.

Ovdje bih htio podvući i istaknuti poslovičnu Ivovu gostoljubivost, koja mu je, svojom finansijskom stranom, donijela mnogo briga i neprilika.

¹⁸ Neposredno pred iznenadni odlazak sa Brača, 30. XI 1906., on piše svom prijatelju Vitu Gozde: »Noi (tj. majka, sestra Katica i on — H H) viviamo nella pace degli eletti fra musica, lettere e — ricordi!« Pismo se čuva u Konzervatorskom zavodu za Dalmaciju u Splitu.

Ivo Vojnović na balkonu svoje kuće u Supetru

Djesma o moru

More! O beskrajno plavo more
Šta sve dubina tvoja mrkela kriješ?
Valovi nekad buče ti silno
A nekad si tako, tako mnogo mirno.

More! O beskrajno plavo more
O Tebe se mjesec ogleda i smije
Po tebi plove brodovi i barke
O tebi se čuju pričati bajke.

Ribari, mornari često tebe hvale
A često im mnoge ti zadaješ jade
More! O beskrajno plavo more
Oplakuješ naše obale i žale.

More! O beskrajno plavo more
Da li će itko otkrit tvoje tajne
Dubine tvoje, mane i vrline
Lijepote tvoje, oseke i plime.

Duško Kučar